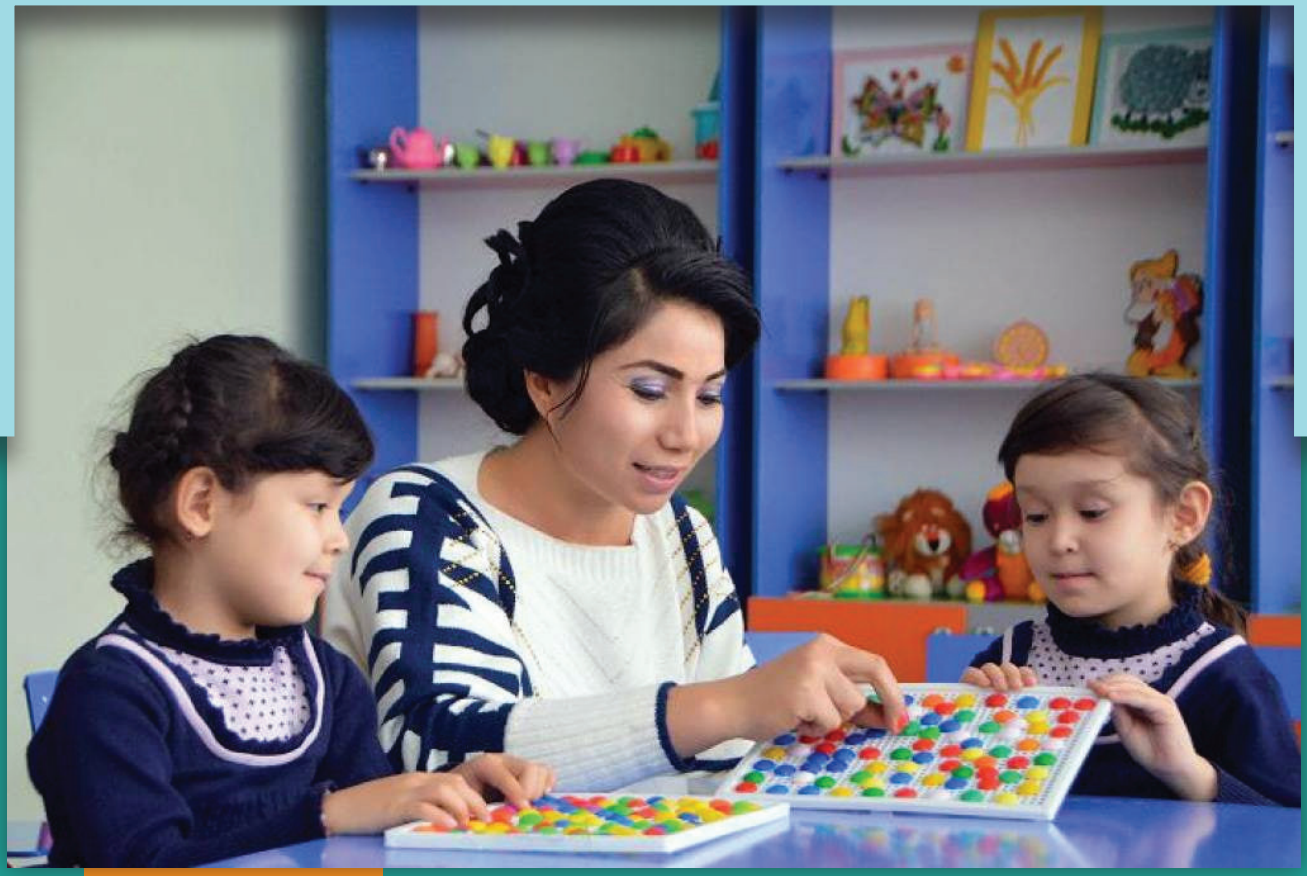
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(2)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 400 sahifa,
9-noyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDİTORİAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Fortepiano ijroçiligida nota öqiş va musiqiy savodxonlikni rivojlantiriş 10
Burxonova Gulrux Umrzakovna

Autizm spektri buzilişi bölgan bolalarni korreksion-pedagogik qöllab-quvvatlaş: individual ehtiyojlar va amaliy yeçimlar 15
Nazokat Abidova Kutbiddinovna

Ixtisoslik fanlarini öqitişda işlab çiqariş va ta'lim integratsiyasini taşkil etişning nazariy asoslari 20
Kurbanov Aziz Teshavoyeviç

Jazoni ötab qaytgan onalar reintegratsiyasida onalik identifikatsiyasi va ota-ona–farzand munosabatlarini tiklaşning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 25
Samatova Dilrabo Yusufovna

Nutqiy va nutqiy bölmagan tovuşlarni idrok etişni rivojlantiruvçi öyin texnologiyalari 30
I. S. Xamrayeva, Nuriddinova Muxayyo Işxodjayevna

Umumiy örta va professional ta'lim tizimida ösmirlar deviant xulq-atvorining profilaktikasida psixolog va pedagoglar hamkorligi 35
Sulaymanova Dildora Kodirovna, Hamidova Volida Utkirjon qizi, Nigora Axmedova

Bölajak öqituvçilarning kasbiy mahoratini rivojlantirişda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalaniş 40
Xolbayeva Dildora Azizovna

Katta maktabgaça yoşdagi bolalar nutqini rivojlantirişda xorijiy tajriba asosida mnemonik jadvallardan foydalaniş samaradorligi 46
Abdulazizova Kamolaxon Abdurazzoq qizi

Innovatsion yondaşuv asosida bölajak öqituvçilarning huquqiy madaniyatini rivojlantiriş 51
Muxamadiyev Dilşod Aslitdinoviç

Dialektal frazemalarning uslubiy böyoqdorligi va ekspressiv-baholaş xususiyatlarining qiyosiy-statistik tahlili 55
Norqobilova Zarifa Axatullayevna

Гендерная специфика опосредующей роли интернет-зависимости во взаимосвязи сравнения внешности и самооценки у студентов 59
Багдасарова Д. Л.

Globallaşuv şaroitida ijtimoiy himoya terminologiyasining transformatsiyasi va uni milliy termin şaklida takomillaştiriş muammolari 63
Elmirzayeva Maftuna Dösmurod qizi

Taom va ovqatlaniş leksikasining lingvomadaniy xususiyatlari (ingliz va özbek tillarida) 68
Qöyliyeva Guliza Alişer qizi

Okkazional frazeologik birliklarning qiyosiy tahlili ingliz va özbek tillarida 73
Fayzullayeva Malika Jamshid qizi

Pedagogik muloqot uslublarining maktabgaça yoşdagi bolalar biliş jarayonlariga ta'siri 78
Qodirova Malikaxon Kaxramonovna

Pedagogik oliy ta'limda xotin-qizlarning intellektual va kasbiy salohiyatini rivojlantirişda mentorlik texnologiyalarining imkoniyatlari 83
Yakubova Dinora Isakovna

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarining ona tili ta'limini loyihalaş könikmasi: mazmuni va tarkibiy qismlari 89
Malikova Dilrabo Ravshan qizi

Oilaviy zöravonlikning ijtimoiy sabablari va psixologik oqibatlari 95
Dumarova Gulfira Kozimbekovna

Çiziqli tenglamalar sistemasini öqitişda fanlararo integratsiyaning didaktik imkoniyatlari 99
Bozorova O'g'iloy Hikmat qizi, Husanova Diyora Otabek qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Psixik kamol topişi vaqtinça töxtab qolgan bolalarga xos bölgan xususiyatlar va ular bilan korreksion işlar 104
Berdiyeva Lobar Norkabulovna

8-sinf biologiya darslarida "Ixtisoslaşgan hujayralar va özak hujayralar" mavzusini öqitişning ilmiy-metodik asoslari
Rahmanova Nargiza Turgunovna

Ingliz va özbek tillarida nominativ-ekspressiv frazeologizmlarning lingvo-kulturologik tadqiqi va ularni STEM ta'limi bilan integratsiyalaş imkoniyatlari 110
Bahromov Javoxir Rustam öğli

Musiqiy ta'lim yönalişi talabalarini öqitişda an'anaviy ijroçilik san'ati namunalarining örni 114
Dilşodjon Toşaliyev

Geografiya fanining zamonaviy öquv-metodik majmuasini takomillaştirişda xorijiy tajribalarning örni 117
Ismatov J. A.

Bölajak pedagoglarni öquvçilarda soğlom turmuş tarzini şakllantirişga örgatiş metodikasini takomillaştiriş... 123
Isokova Sevara Abdumannonovna

Kiçik maktab yoşidagi öquvçilarda tabiatni anglaş könikmalarini rivojlantirişning psixologik-pedagogik şartlari 129
Karimova Sevara Şaxriddin qizi

Ösmirlarning özini anglash va özini boshqarish könikmalarini rivojlantirishda öqituvchining kasbiy refleksiyasi 134
Qambarali Baxramoviç Djörayev

Bölajak öqituvçilarda emotsional intellekt va kasbiy refleksiyani şakllantirişda narrativ texnologiyalarning örni 139
Sadiyeva Şaxnoza Xusanovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ijtimoiy kollaboratsiyani yölga qöyishdagi xalqaro tajribalar (ota-ona va MTT hamkorligi misolida) 145
Tojimirzayeva Buzulayxo Maxammad qizi

Didaktik drama vositasida bölajak öqituvçilarda kasbiy refleksiya va pedagogik taktni şakllantiriş 149
Xolbayeva Dildora Azizovna

Ta'limda robototexnika va sun'iy intellektni joriy etişning pedagogik imkoniyatlari 155
Mahmudov Ilxom Baxrom öğli

Nostandart masalalarni trigonometrik usullar yordamida yeçiş 162
Mambetkarimov Bayniyaz Meyrmanoviç, Saparova Aynura Arslanbay qizi

Oila va ta'lim muassasasi hamkorligida talaba qizlarni mustaqil hayotga va oilaviy munosabatlarga tayyorlaş mexanizmlari 168
Vaxabova Nasiba Abdulxamidovna

Maktabgaça yoşdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirişda raqamli texnologiyalardan foydalaniş 172
Hasanova Sitora Otabekovna

Teacher-Guided Artificial Intelligence for Diagnosing and Correcting Students' Mathematical Errors in Grades 5–9 177
Gasimov Emil Emin

Integrativ yondaşuv asosida texnologiya fanini öqitiş metodik ta'minotini takomillaştirişning didaktik asoslari 183
Andaqulova Farzona Xayrulla qizi

Team Point System and Student Engagement 189
Dilbar Khasanova

Tarbiyaçilar faoliyatidagi kasbiy çeklovlarni yengiş va ularning mahoratini oşiriş metodikasi 194
Umarova Sarvinoz Akbarovna

"Ilk qadam" dasturining kognitiv rivojlaniş sohasi böyiça natijalarini baholaş vositalarini işlab çiqiş va sinovdan ötkaziş 197
S. K. Mamadaliyeva

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Oilaviy munosabatlarning ösmirlarda özini baholaş va şaxsiy mustaqillik şakllanişiga ta'siri 200
L. E. Izaitullayeva, Mamedov Jahongir Azerovich

Профессионально ориентированное обучение русскому языку студентов-экономистов в вузах Узбекистана 207
Киличева Феруза Бешимовна

Sport turizmi faoliyatida motivatsiya, ijtimoiy faollik va kasbiy refleksiyani rivojlantiriş yöllari 212
Dustov Jonibek Amriddinoviç

Sun'iy intellekt orqali talabalarda tanqidiy fikrlaşni rivojlantirişning pedagogik imkoniyatlari 217
Sodiqova Dilfuza Ropijonovna

Bölajak pedagoglarda zöravonliksiz muloqot könikmalarini rivojlantirişning pedagogik mexanizmlari 221
Sultanova Nilufar Raxmatullayevna

Методологические основы госпитальной педагогики как направления современной педагогической науки 227
Хакимова Гульшода Абдусаламовна, Чолокова Камилла Алексеевна

Maktabgaça ta'lim tizimida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanişning pedagogik imkoniyatlari 233
Umarova Feruzabonu Bobir qizi, Aliyeva Marjona Yusuf qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalar ta'lim-tarbiyasini taşkil etişda kompleks faoliyatlarda tarbiyalaş tizimiga qöyilgan zamonaviy talablar 239
Nazarkulova Laylo Saidjon qizi

STEAM va robototexnik loyihalaş faoliyati asosida bölajak muhandislarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirişning pedagogik mexanizmlarini takomillaştiriş 244
Abdumajitova Sayyohat Abduqosimovna

Tarbiyaçining didaktik öyinlarni yaratiş böyiça kasbiy kompetensiyasini rivojlantiriş 251
Gulomova Mahliyoxon Ikromjon qizi

Inklyuziv ta'limda innovatsion yondaşuvlar 255
Nazarova Dildora Asatovna

Öquvçilarda XXI asr könikmalarini rivojlantirişda BLUM taksonomiyasining örni. Quyi va yuqori darajali tafakkur 259
Nazarova Mavluda Uktamovna

Raqamlaştiriş davrida xorijiy tillarni öqitiş: til va tilga oid bölmagan ta'lim yönalişlari uçun pedagogik, raqamli hamda sun'iy intellekt texnologiyalari 263
Şaymanova Yulduz Toşniyazovna, Taşeva Dilorom Salimovna

Surxondaryo an'anaviy ayollar libosi bezaklarini zamonaviy etno-dizaynda transformatsiya qiliş tamoyillari 267
Jabborova Dilshoda Xolmamat qizi, Mamatova Fazilat Ixtiyorovna

Ixtisoslik fanlarini o'qitişda işlab çiqariş va ta'lim integratsiyasining taşkil etişning nazariy asoslari 272
Kurbanov Aziz Teşavoyeviç

PISA xalqaro baholaş dasturining mazmuni va rivojlaniş bosqiçlari 277
Uroqova Gulandon Akmal qizi

Tasviriy san'atda perspektiv tasvirni vizual idrok qonuniyatlari asosida qurişning nazariy va amaliy jihatlari 284
Odiljon Sabitoviç Inoyatov

AI asosidagi pedagogik modellarni operatsionallaştiriş: texnologik-protsessual arxitektura va dalilga asoslangan baholaş 287
Xakimov Utkirbek Ilhomjon öğli

Logistika fanini öiqtişda kompetentli yondaşuv asosida talabalarni innovatsion muhandislik kasbiy faoliyatga tayyorlaş metodikasini takomillaştiriş 292
Jalilov Erkin Ergaşeviç

Ingliz tilini öqitişda nofilologik yönaliş talabalarining til örganiş könikmalarini rivojlantiriş va metodikasini takomillaştiriş 296
Muxitdinova Sitora Boxodir qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Sun'iy intellekt vositasida bölajak tasviriy san'at öqituvçilari kasbiy kompetentligini rivojlantiriş 301
Raxmonberdiyeva Oygul Rayimjonovna

Профессиональный стресс воспитателя и качество психолого-педагогического взаимодействия с дошкольниками 305
Ширбачеева Гульчехра Шакировна, Эгамбердиева Кавсархон Иброхимовна

Inklyuziv ta'lim tuşunçasining pedagogik-psixologik mohiyati va boşlanğiç ta'limdagi örni 311
Sulaymonova Çaros

Интегративная модель одарённости детей: структура, компоненты и возможности применения 316
Рахматова Фотима Ганиевна

Речевые особенности детей в подготовительных группах как фактор успешной подготовки к школе ... 321
Ширбачеева Гульчехра Шакировна, Рустамова Шахзодахон Муродходжа кизи

Umumiy örta ta'lim maktabi öquvçilarini kasb-hunarga yönaltirişning pedagogik-metodik tizimini takomillaştiriş 325
Xojikarimova Gulasal Tadjialiyevna

Bölajak maktabgaça ta'lim pedagoglarining kognitiv kompetensiyasini rivojlantirişda mnemonik texnologiyalar 329
M. Qambarova

Boshlang'ich sinf matematika darslarida 4K texnologiyalaridan foydalanish asoslari 334
Umirov Boboyor Baxtiyor o'g'li, Fayzulloyeva Ruxshona Xayrulloyevna

Современные подходы к развитию общей выносливости школьников средствами высокоинтенсивной интервальной тренировки (HIIT) 339
Халилов Умид Бахромович

Raqamli ta'lim muhitida aksiologik yondaşuvga asoslangan öquv topşiriqlarini işlab çiqişning didaktik tamoyillari 346
Matberdieva Yulduz Bayramdurdiyevna

Sun'iy intellekt va korpus texnologiyalari asosida nemis tilini öqitişda tarjima-mediatsiya kompetensiyasini rivojlantiriş metodikasi 350
Jabbarov Ibragimjon

Ona tili va öqiş darslarida öquvçilarning passiv söz boyligini oşiriş yöllari 353
Tuzikenova Juldizay Amantayevna

Developing English Listening Comprehension Skills Through Blended Learning Among Secondary School Students 356
Guliza, Mamirova Taylan qizi

Palliativ yordamda psixologik himoya mexanizmlari va ularning psixoterapevtik jihatlari 361
Bobomurotova Aziza Rustam qizi

Boşlanğiç sinflarda matematika va tabiiy fanlarni integratsiyalab öqitişning öziga xos xususiyatlari 364
Ismailova Dono Mirkomilovna

Raqamli ta'lim muhitida boşlanğiç sinflarda ona tilini öqitiş metodikasini takomillaştirişning pedagogik-psixologik va lingvodidaktik asoslari 374
Bobomurodov Sirojiddin Mengziyo öğli

Arxitektura va quriliş muhandisligi ta'limida loyihaviy qaror qabul qiliş kompetensiyasini rivojlantirişga oid milliy va xorijiy ilmiy-pedagogik yondaşuvlar tahlili 379
Abdullayev A'zamjon Komolxanovich

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarining kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantiriş metodikasi 383
Madaminova Durdona

Fanlararo integratsiya asosida talabalarning mantiqiy fikrlaş kompetentligini takomillaştiriş imkoniyatlari ... 388
M. J. Oripova

Mariya Montessori pedagogik tizimining nazariy-metodologik asoslari va ularning zamonaviy ta'limdagi ahamiyati 392
Imomnazarova Azizaxon Şavkat qizi

STEAM yondaşuvi asosida maktabgaça yoşdagi bolalarning tadqiqotçilik könikmalarini rivojlantiriş metodikasi 397
Azizova Şohsanam Rasuljon qizi

SUN'IY INTELLEKT VA KORPUS TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA NEMIS TILINI ÖQITIŞDA TARJIMA-MEDIATSIYA KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRIŞ METODIKASI

Jabbarov Ibragimjon
Andijon davlat çet tillari instituti
Nemis tili nazariyasi va amaliyoti kafedrasi öqituvçisi

Annotatsiya: Maqolada oliy ta'limda nemis tilini öqitişda tarjima-mediatsiya kompetensiyasini sun'iy intellekt (SI) va korpus texnologiyalari vositasida rivojlantiriş metodikasi taklif etiladi. Nazariy asos - CEFR Companion Volume'dagi mediatsiya konsepsiyasi, korpusga asoslangan öqitiş (data-driven learning) va generativ SI pedagogikasi. B1+/B2 darajadagi talabalar uçun "diagnostika - modelni kuzatiş - korpus verifikatsiyasi - SI bilan variantlaş - tanqidiy post-tahrir - refleksiya" sikliga asoslangan olti bosqiçli model va baholaş mezonlari işlab çiqilgan. Uydirma natijalar örniga pedagogik eksperiment dizayni taqdim etiladi.

Kalit sözlar: nemis tili metodikasi, tarjima kompetensiyasi, mediatsiya, sun'iy intellekt, korpus, post-tahrir, CEFR.

Abstract: The article proposes a methodology for developing translation-mediation competence in university German teaching through artificial intelligence (AI) and corpus technologies. It draws on the CEFR Companion Volume concept of mediation, data-driven learning and research on generative AI in language education. A six-stage cycle for B1+/B2 learners - diagnosis, model noticing, corpus verification, AI-assisted variation, critical post-editing and reflection - is presented with assessment criteria. Instead of fictitious outcomes, a pedagogical experiment design is provided.

Key words: German language teaching methodology, translation competence, mediation, artificial intelligence, corpus, post-editing, CEFR.

Аннотация: В статье предложена методика развития переводческо-медиационной компетенции при обучении немецкому языку в вузе с использованием искусственного интеллекта (ИИ) и корпусных технологий. Теоретическую основу составляют концепция медиации CEFR Companion Volume, корпусное обучение (data-driven learning) и исследования генеративного ИИ в языковом образовании. Для уровня B1+/B2 разработаны шестиступенчатая модель "диагностика - наблюдение образца - корпусная верификация - вариативная генерация с ИИ - критическое постредактирование - рефлексия" и критерии оценивания. Вместо фиктивных результатов представлен дизайн педагогического эксперимента.

Ключевые слова: методика преподавания немецкого языка, переводческая компетенция, медиация, искусственный интеллект, корпус, постредактирование, CEFR.

KIRIŞ

Raqamli transformatsiya şaroitida talaba nafaqat grammatik jihatdan töğri gap tuzişi, balki turli tillardagi axborotni tuşunişi, uni boşqa auditoriyaga moslaştirişi va raqamli vosita yaratgan matnni tanqidiy tekşira olişi kerak. Şu ma'noda tarjima an'anaviy "ona tiliga ögiriş" maşqidan mediatsiya va raqamli savodxonlikni birlaştiruvçi didaktik faoliyatga aylanmoqda.

CEFR Companion Volume til örganuvçisini "ijtimoiy agent" sifatida talqin qiladi [1, 28 b.] va mediatsiyani bevosita muloqot qila olmaydigan şaxslar örtasida kommunikatsiyani mumkin qiluvçi faoliyat sifatida ta'riflaydi [1, 35 b.]. Mediatsiyada foydalanuvçi ma'noni quriş va yetkazişda "köprik" vazifasini bajaradi [1, 90 b.]; bu faoliyat matn, konsept va kommunikatsiyani mediatsiya qilişni [1, 92-116 b.], şuningdek, yangi konseptni tuşuntiriş va matnni soddalaştiriş strategiyalarini [1, 118-122 b.] qamrab oladi.

B. North va E. Piccardo mediatsiyani muloqot va örganiş uçun şaroit yaratiş hamda axborotni idrok uçun moslaştiriş jarayoni sifatida izohlaydi [2, 455 b.].

Generativ SI böyiça scoping review (224 manbadan 41 tasi tahlil qilingan) muayyan til könikmalariga yönaltirilgan empirik intervensiyalar va etik masalalar yetarli örganilmaganini körsatadi [3, 1 b.]. 54 nafar magistrant

iştirokidagi 11 haftalik tadqiqotda maxsus tayyorgarlik öqituvçilarning GenAI kompetensiyasini oşirgan, biroq talabalarni SI'dan mas'uliyatli foydalanişga yönaltiriş könikmasi sust rivojlangan [4, 1 b.]. 79 nafar talaba iştirokidagi boşqa tadqiqotda SI tahrirlaşda foydali deb baholangan, ammo öqituvçi rahbarligi va tengdoşlar bilan hamkorlik örnini bosa olmasligi qayd etilgan [5, 1 b.]. Şu sababli uşbu maqolada SI tayyor javob manbai emas, balki talabaning tarjima qarorini tanqidiy tekşiriladigan obyektga aylantiruvçi didaktik vosita sifatida qaraladi.

Maqsad - B1+/B2 darajadagi talabalarda tarjima-mediatsiya kompetensiyasini SI va korpus texnologiyalari asosida rivojlantiriş modelini işlab çiqiş. Gipoteza: SI natijasi tayyor tarjima emas, balki korpus bilan tekşiriladigan va post-tahrir qilinadigan material sifatida qöllansa, lingvistik aniqlik bilan birga mediatsiya va raqamli-tanqidiy savodxonlik ham rivojlanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Nemis tilini öqitişda tarjima-mediatsiya kompetensiyasini rivojlantiriş masalasi zamonaviy lingvodidaktik tadqiqotlarda muhim örin tutadi. CEFR Companion Volume [1] mediatsiyani turli tillar va madaniyatlar örtasida axborotni tuşuniş, qayta işlaş va yetkaziş faoliyati sifatida talqin etadi.

B. North va E. Piccardo [2] mediatsiyaning kommunikativ va pedagogik ahamiyatini asoslab bergan. Generativ sun'iy intellektning til ta'limidagi imkoniyatlariga bağişlangan tadqiqotlarda [3-5] uning matn yaratiş va tahrirlaşdagi afzalliklari bilan birga tanqidiy tekşiriş va öqituvçi nazoratining zarurligi ta'kidlangan. Korpusga asoslangan öqitiş böyiça tadqiqotlar [8] esa til birliklarini real kontekstda örganişning samaradorligini körsatadi.

DWDS korpus texnologiyasi [9] nemis tilidagi terminlar va kollokatsiyalarni tekşiriş imkonini beradi. Mazkur ilmiy yondaşuvlar sun'iy intellekt va korpus texnologiyalarini birlaştiriş orqali tarjima-mediatsiya kompetensiyasini rivojlantiriş metodikasini işlab çiqiş uçun nazariy asos bölib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot design-based yondaşuv asosida taşkil etildi: eksperiment natijalari emas, balki keyinçalik sinovdan ötkaziladigan model, topşiriqlar va baholaş mezonlari işlab çiqildi. Tayanç sifatida harakatga yönaltirilgan yondaşuv [1, 29 b.] hamda CEFR'dagi "Matnni qayta işlaş" [1, 98-101 b.] va "Yozma matnni tarjima qiliş" [1, 102-104 b.] şkalalari olindi.

Korpus komponenti data-driven learning (DDL) ga asoslanadi: 64 ta tadqiqot meta-tahlili korpusdan foydalanişning yuqori samaradorligini körsatgan (d = 0,95; pre/post dizaynlarda d = 1,50) [8, 348 b.]. Nemis tili uçun korpus va leksik tavsifni birlaştiruvçi DWDS tizimi tanlandi [9, 79 b.]. Maşina tarjimasi til örganişda faqat strategik integratsiya şaroitida foydali ekanligi inobatga olindi [7, 187 b.].

Kompetensiya beş komponent orqali operatsionalizatsiya qilindi: lingvistik aniqlik; mazmunni saqlaş; terminologik tanlov; pragmatik moslik; raqamli-tanqidiy refleksiya (SI taklifini dalil bilan tekşiriş va tahrirni asoslaş).

TAHLIL VA NATIJALAR

Natijada olti bosqiçli didaktik sikl işlab çiqildi (1-jadval).

1-jadval: **Tarjima-mediatsiya kompetensiyasini rivojlantiriş sikli**

Bosqiç	Talaba faoliyati	Vosita
1. Diagnostika	Qisqa nemisça matnni yordamçi vositalarsiz tarjima qiladi, uç qarorini izohlaydi	Matn muharriri
2. Modelni kuzatiş	Professional, literal va SI variantlarini ma'no, termin, registr va auditoriya böyiça qiyoslaydi	Variantlar jadvali
3. Korpus verifikatsiyasi	Muammoli birikma va kollokatsiyalarni korpusda tekşiradi	DWDS
4. SI bilan variantlaş	Turli auditoriya uçun uç variant söraydi va manba bilan soliştiradi	Generativ SI
5. Tanqidiy post-tahrir	Xatolarni M, G, T, P, S, F kodlari bilan belgilab, tuzatişni asoslaydi	Kodifikator, korpus
6. Refleksiya	Qabul/rad etilgan takliflar va keyingi strategiyani yozadi	Verifikatsiya jurnali

Korpus verifikatsiyasi misoli: eine Beratung in Anspruch nehmen birikmasini SI ba'zan sözma-söz talqin qiladi, DWDS kontekstlari esa "maslahat xizmatidan foydalanmoq" ma'nosini tasdiqlaydi; Hausarbeit ("uy işi" emas, "yozma iş"), Studiengang ("ta'lim yönalişi") kabi terminlar ham şu tarzda tekşiriladi. Post-tahrirda xatolar M (ma'no), G (grammatika), T (termin), P (pragmatika), S (stilistika), F (fakt) kodlari bilan belgilanadi. Bu yondaşuv maşina tarjimasini korpus yordamida qayta işlaş talabalar mustaqilligini oşirişi haqidagi xulosaga tayanadi [6, 209 b.].

Mediatsiya topşiriğida talaba nemisça universitet e'lonini özbek tilida ota-onalar uçun qisqa va tuşunarli qayta ifodalaydi; bu axborotni tanlaş va soddalaştirişni talab qiladi hamda CEFR'dagi matnni ixçamlaştiriş strategiyasiga mos keladi [1, 121-122 b.].

Kvazi-eksperimental pre-test/post-test dizayni taklif etiladi: nazorat guruhi an'anaviy tarjima maşqlarini, eksperimental guruh esa 8–10 hafta davomida olti bosqiçli siklni bajaradi; natija barqarorligini tekşiriş uçun keçiktirilgan post-test ham ötkaziladi [8, 348 b.]. Testlar 180-220 sözli tarjima va 100-120 sözli mediatsiya vazifasidan iborat bölib, ikki ekspert tomonidan mazmuniy aniqlik (25 ball), lingvistik tabiiylik (20), terminologik izçillik (20), pragmatik mediatsiya (20) va raqamli-tanqidiy refleksiya (15) mezonlari böyiça baholanadi. Ekspertlararo işonçlilik ICC yoki weighted kappa bilan, farqlar ANCOVA yoki noparametrik testlar bilan tekşiriladi; effekt hajmi va işonç oraliği körsatiladi.

Metodika GenAI'ni taqiqlaş va nazoratsiz qöllaş örtasidagi uçinçi yöl - boşqariladigan va refleksiv foydalanişni taklif etadi [4, 1 b.]. Tarjimaning CEFR'dagi yangi va kengaytirilgan mediatsiya deskriptorlari bilan boğlanişi [1, 24 b.] uni grammatika-tarjima maşqi emas, real köp tilli vazifa sifatida talqin qiliş imkonini beradi. Funksiyalar aniq taqsimlanadi: SI ehtimoliy variant yaratadi, korpus dalil beradi, talaba va öqituvçi uni kontekstda baholaydi. Etik jihatdan esa öqituvçilar talabalarni SI'dan foydalanişga örgatiş va baholaş tizimini qayta körib çiqiş zarurligini ta'kidlaydi [10, 1 b.]; şu sababli modelda SI'dan foydalaniş verifikatsiya jurnalida oçiq qayd etiladi. Asosiy çeklov - oçiq nemis–özbek parallel korpusining yöqligi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Generativ SI talabaning til faoliyatini tezlaştiradi, biroq metodik boşqaruvsiz yuzaki tahrir va tekşirilmagan ekvivalentlarni qabul qiliş xavfini kuçaytiradi. Taklif etilgan olti bosqiçli model texnologiyani talabaning asoslangan lingvistik qaroriga böysundiradi. Keyingi bosqiç - modelni B1+/B2 guruhlarda pedagogik eksperiment orqali sinaş va effekt hajmini aniqlaş.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment - Companion Volume. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. - 280 p. - ISBN 978-92-871-8621-8.
2. North B., Piccardo E. Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the Common European Framework of Reference (CEFR): A Council of Europe project // Language Teaching. - 2016. - Vol. 49, No. 3. - P. 455-459. - DOI: 10.1017/S0261444816000100.
3. Law L. Application of generative artificial intelligence (GenAI) in language teaching and learning: A scoping literature review // Computers and Education Open. - 2024. - Vol. 6. - Article 100174. - DOI: 10.1016/j.caeo.2024.100174.
4. Moorhouse B. L., Wan Y., Wu C., Kohnke L., Ho T. Y., Kwong T. Developing language teachers' professional generative AI competence: An intervention study in an initial language teacher education course // System. - 2024. - Vol. 125. - Article 103399. – DOI: 10.1016/j.system.2024.103399.
5. Wang Y. Cognitive and sociocultural dynamics of self-regulated use of machine translation and generative AI tools in academic EFL writing // System. - 2024. - Vol. 126. - Article 103505. - DOI: 10.1016/j.system.2024.103505.
6. Zanettin F. Corpus-based translation activities for language learners // The Interpreter and Translator Trainer. - 2009. - Vol. 3, No. 2. - P. 209-224. -DOI: 10.1080/1750399X.2009.10798789.
7. Carré A., Kenny D., Rossi C., Sánchez-Gijón P., Torres-Hostench O. Machine translation for language learners // Machine translation for everyone / ed. by D. Kenny. - Berlin: Language Science Press, 2022. - P. 187-207. - DOI: 10.5281/zenodo.6760024.
8. Boulton A., Cobb T. Corpus use in language learning: A meta-analysis // Language Learning. - 2017. - Vol. 67, No. 2. - P. 348–393. - DOI: 10.1111/lang.12224.
9. Klein W., Geyken A. Das Digitale Wörterbuch der Deutschen Sprache (DWDS) // Lexicographica. - 2010. - Vol. 26. - S. 79–96. - DOI: 10.1515/lexi.2010.006.
10. Aljabr F. S., Al-Ahdal A. A. M. H. Ethical and pedagogical implications of AI in language education: An empirical study at Ha'il University // Acta Psychologica. - 2024. - Vol. 251. - Article 104605. - DOI: 10.1016/j.actpsy.2024.104605.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(2)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.